

i Sisó (home ben documentat) sinó el fantàstic Carre-ras Candi, organitzador de l'obra: «lo Puig Ferral vol-canísat --- observem de passada que Cadaquers és pa-raula composta de *cap de quers* o cap de roques» (GGC, p. 448); i d'aquí ha passat a l'*AlcM*.

Contra això, comença per haver-hi la greu raó que ja hi objecta Pla: no sols no es troba enlloc escrit *Cap de Quers*, sinó que en la tirallonga de grafies anti-gues que acabem de documentar, no hi ha cap rastre de *-p-* davant la *d*: i és clar que essent de temps tan arcaics i conservadors com 1030 i d'una munió dels Ss. XI, XII, XIII, XIV, XVI..., hauria aparegut escrit *Capd-* o *Cabd-* en la major part, si no totes, o almenys alguna vegada amb la labial. Però no s'hi troba mai per mai. I també es nota que hi ha sempre *-da-* no pas *-de-* a la segona síl·laba.

Però encara és més forta la raó geogràfica, tant que tanca de cop: Cadaqués és un port, és una badia, és una vila, no pas un cap, i de cap manera no es troba en el Cap de Creus, ni en cap promontori o cap, sinó en una entrada de mar; des d'allí fins al Cap de Creus, hi ha Port Lligat, i un seguit de cales i puntes, però Cadaqués és en el fons d'una badia. És una etim. que no s'havia de declarar improbable, sinó impossible.

La derivació del nom de *cade* o *càdec* recollida per Pla i altres ¹ és més sostenible. Jo mateix vaig rompre una llança a favor de la idea (*DECat* II, s. v. *càdec*, número 8, on després de rebutjar l'etimologia *cap de quers* (això també vol. VI, 934, número 8 i VII, 193a 38): les muntanyes de la península --- atapeïdes de matissar, són plenes de ginebres [no vaig dir *càdec*s, varietat que no conec prou bé de vista]. ¿No seria *Cadaquers* uns ginebrars, derivat de *càdec*? Cuitava afegir «la idea fóra de mal demostrar i em guardo de donar-la com gens segura»; i acabo justificant aquest llançar-me a una proposta tan audaç: «tenim dret a llançar-la quan, al cap de tants anys de pensar-hi, l'origen del nom de Cadaqués ha restat un enigma, sense cap etim. raonable; i amb una estructura tan llarga i massissa, una explicació o altra se li hauria de veure».

Hi ha, però, el fet que *cade* o *càdec* prové del ll. CATĀNUM, i aquest havia de donar *cade*, sense la *-c*. Amb aquesta forma apareix, en efecte, en occità antic, i avui en tots els parlars de Provença i de gran part de Llenguadoc (el català *cade* va passar manllevat al cast. *cada*); i d'aquí ve el nom de *Montcada* (*Monte Catenò* en els vells docs); d'aquí també els derivats occitans *Cadenet* [principi S. XIII] i *cadenedo*; d'aquí també el compost pre-romà *calocàtanus*. Generalment s'ha cregut que la variant *càdec* era una var. secundària i recent de *cade*, amb una *-k* afegida analògicament.

Tal com *ràvec* de *tave* TABANUS, *ràfec* < *rafe*, o el dialectal *ràvet* (*BDC* v, 25, XIX, 197) per *rave*. Llavors és clar que queda injustificada la derivació amb *-q-* de *cadaquers*. Si tanmateix no vaig retirar la idea, és perquè essent CATĀNUS un mot del llatí tardà, de gloses, i no pertanyent al fons hereditari del llatí, restava la possibilitat que hi hagués una variant, pre-romana, en *-k-*, que hauria pogut ser heretada pel català: i de fet li assenyalava jo en el meu article, uns pa-

rents baltoeslaus, que justificarien la suposició d'una variant sorotàptica *KÁDAKOS.

Tanmateix i la idea restava ben hipotètica, quant a *Cadaquers*. I els derivats reals que ens són coneguts, tenen *-n-*, no pas *-k-* ni *-g-*: *Mont-càteno*, *Cadenet*, *Cadenedo*. I reconeguem, encara, que fins partint del suposat *KÁDAKOS, essent una *-k-* senzilla, el derivat antic hauria hagut de ser *Cadeguers amb *-g-*, no pas *-quers*.

Per això en el vol. VII (s. v. *rega*) ja no parlo més que d'un «origen indoeuropeu» del nostre nom. És perquè KATA fou realment una preposició ben coneguda, heretada per moltes de les llengües indoeuropees: gr. *κατά* que entre altres coses significa 'damunt', 'de dalt a baix de', 'a través de', 'al llarg de', 'segons'; i així la retrobem en totes les llengües cèltiques, en hitita etc., amb sentits com 'vora de', 'al llarg de'; i n'hi ha variants en les altres llengües germanes. Així ¿podríem tornar potser a una etimologia a base de *quer*? KATA KARIOS 'al llarg de les roques' o 'damunt de les roques'?

Una vegada més una etimologia postulada d'un llenguatge poc definit, conegut imperfectament; i no a base d'un mot sinó d'una combinació fraseològica d'aquest parlar conegut imperf.; i fundada en una combinació fraseològica d'un obscur llenguatge pre-romà.

Per això en definitiva veig ara molt preferible partir d'una base no suposada, en frase coneguda, i pertanyent a la llengua dels més antics navegants d'altura que freqüentaren aqueixes costes. Que sovint devien refugiar-se en aquest port de la part més prominent i més tempestuosa: els grecs focuus, massalotes, en camí de Rodas (*Roses*), i Empóron, per seguir cap a les Balears, o al llarg de la terra hispànica, cap a *Hemeroscopion* (Xàbia), *Leukantos* (Alacant), *Malake* etc., la ruta que ens descriu el periple massaliota del S. VII a.C., traduït per Avienus. Sovint havien de trobar-se amenaçats pels temporals en tombar l'ardida punta del Cap de Creus, i havien d'anar a *ὀρμίζεσθαι* —'ancorar'— a Port Lligat i Cadaqués, arreçant-s'hi *κατὰ καιροῦς θαλασσίους* o sigui 'segons el temps de la mar'. Com veurem, estic parafrasejant frases de Tucídides, que ens mostren com això era fraseologia grega usual i genuïna. Aquest nostre *Cadaqués* seria, doncs, el port KATA-KAIRUS.

Hem de suposar que la marineria massaliota usava sovint aquesta frase en els seus viatges continus cap a 'Ρόδας, 'Εμπορίον, Μάγνος λιμὴν (> Μαό), 'Ημεροσκοπειον (> Xàbia) etc. En el Baix Imperi i temps visigòtics, les tripulacions hispano-romanes, sentint-ho a llurs camarades hellenístics, a elles, que no sabien el grec, CATACAIROS se'ls anà convertint en el nom propi del port al·ludit. Notem que l'evolució fonètica d'aquesta base fins a *Cadaquers* és perfecta, irreprotxable: car, si bé aquests no parlaven el grec, no deixarien d'entendre'l una mica, i tractaren la *C-* de CAIROS, com a inicial de mot que era, la qual en romànic no se sonoritzava.

En efecte, tals són les frases que llegim en la His-